DOI: [10.32702/2307-2105-2021.1.71](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.71)

УДК 332.37

Ю. С. Герасименко,
к. е. н., доцент кафедри статистики і економічного аналізу,
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
ORCID ID: 0000-0002-8888-7472

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЕКОЛОГІЧНО ОРІЄНТОВАНОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В ПЕРЕХІДНИЙ ПЕРІОД

Y. Herasymenko
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Statistics and Economic Analysis,
Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaeva

FORMATION OF THE MECHANISM OF STATE SUPPORT OF ECOLOGICALLY ORIENTED AGRICULTURAL BUSINESS IN THE TRANSITION PERIOD

В даній статті розглядається проблеми формування механізму державної підтримки екологічно орієнтованого аграрного бізнесу в перехідний період. Визначені основні вимоги ведення екологічного виробництва. Відмічається необхідність підтримки виробників екологічної продукції у перехідний період. Підкреслюється, що відповідно до існуючих вимог сертифікації органічного виробництва, виробники потенційно органічної продукції повинні припинити використання будь-яких хімічних речовин у перехідний період. До хімічних речовин були віднесені мінеральні добрива та засоби захисту рослин. Припинення їх використання створює ризики втрати урожаю, або його зменшення, крім того потребує додаткових витрат на придбання нових технологій. Метою статті є апробація авторської методики підтримки підприємств при переході їх до органічного виробництва зернових культур. Дана методика також може бути адаптована і під інші культури. Відмічається, що в перехідний період має місце як зниження урожайності культур, так і прибутку через відсутність відповідних сертифікатів. Досліджувана сукупність дорівнювала 503 підприємствам Харківської області. Констатується, що рівень використання хімічних речовин має суттєвий вплив на рівень урожайності. В групі з рівнем витрат хімічних речовин до 2000 грн/га урожайність зернових культур в середньому дорівнювала 31,2 ц/га, а в групі з рівнем витрат більше 7500 грн/га – 59,8 ц/га. В разі не врахування даного фактору у багатьох підприємств не буде суттєвої мотивації відмови від хімічних засобів. Доведено, що рівень державних дотацій підприємствам при переході їх до органічного сектору повинен враховувати рівень інтенсивності виробництва. Виходячи з цього було встановлено характер та рівень залежності урожайності зернових культур від використання хімічних засобів. З врахуванням величини прибутку на 1 ц зернових культур було визначено і можливий рівень дотацій. Розмір дотацій у відповідності до проведених розрахунків повинен коливатись за даними 2019 року від 221,3 грн/ га до 1124,5 грн/га. Виходячи з рівня інфляції за 2019/2020 маркетинговий рік їх величина повинна збільшити на коефіцієнт 1,09 у 2020 році.

This article considers the problems of formation of the mechanism of state support of ecologically oriented agrarian business in the transition period. The basic requirements of ecological production are determined. There is a need to support producers of organic products in transition. It is emphasized that in accordance with the existing requirements for certification of organic production, producers of potentially organic products must stop using any chemicals during the transition period. Chemicals included mineral fertilizers and plant protection products. Cessation of their use creates risks of crop loss or reduction, in addition, requires additional costs for the acquisition of new technologies. The purpose of the article is to test the author's method of supporting enterprises in their transition to organic production of grain crops. This technique can also be adapted to other cultures. It is noted that in the transition period there is a decrease in crop yields and profits due to lack of relevant certificates. The study population was equal to 503 enterprises of Kharkiv region. It is stated that the level of use of chemicals has a significant impact on the level of yield. In the group with the level of consumption of chemicals up to 2000 UAH / ha, the yield of grain crops averaged 31.2 c / ha, and in the group with the level of consumption more than 7500 UAH / ha - 59.8 c / ha. If this factor is not taken into account, many companies will not have a significant motivation to abandon chemicals. It is proved that the level of state subsidies to enterprises in their transition to the organic sector should take into account the level of production intensity. Based on this, the nature and level of dependence of grain yield on the use of chemicals was established. Taking into account the amount of profit per 1 quintal of grain crops, the possible level of subsidies was determined. The amount of subsidies in accordance with the calculations should range from 2019 to 221.3 UAH / ha to 1124.5 UAH / ha. Based on the inflation rate for the 2019/2020 marketing year, their value should increase by a factor of 1.09 in 2020.

Ключові слова: механізм державної підтримки; екологічно орієнтований бізнес; перехід до екологічно чистого сільського господарства; перехідний період; державна дотація; органічна продукція; маркетинговий рік.

Key words: state support mechanism; environmentally oriented business; transition to ecologically clean agriculture; monopoly rent; state subsidy; organic products; marketing year.

Постановка проблеми та зв'язок з науковими та практичними завданнями. Перехід підприємств до органічного виробництва вимагає часу. Слід відмітити, що згідно із законодавством, терміни переходу до екологічно чистого рослинництва відповідно до міжнародних стандартів для однорічних культур складають до посівних культур - два роки, для багаторічних культур після збору врожаю - три роки, для кормових культур і пасовищ - два роки. Тривалість же переходу до екологічно чистому тваринництву встановлена для м'ясного скотарства в один рік, для молочного скотарства - в 12 тижнів, для дрібної рогатої худоби - в 6 місяців [1].

Рішення економічних і організаційних питань переходу до екологічно чистого сільського господарства охоплює дотримання нижчевикладених вимог:

- організація територіальної діяльності офіційних і громадських організацій, які здійснюють нагляд за недопущенням використання синтетичних мінеральних добрив, пестицидів, стимуляторів (за винятком дозволених до застосування) при виробництві екологічно чистої продовольчої та іншої сільськогосподарської продукції, нежиттям екологічно небезпечних препаратів у ветеринарній медицині, відмовою від екологічно шкідливих хімічних засобів при обробці ферм;
- проведення моніторингу екологічного господарювання по ряду аспектів, в тому числі наявність консервантів, заборонених до використання в агропереробних підприємствах, екологічна чистота угідь, на яких застосовуються сертифікованні насіння і посівні матеріали;
- необхідності формування адекватного інституційного забезпечення відповідності робочих умов екологічного господарювання, в тому числі екологічної агропереробки, міжнародним санітарно-гігієнічним нормам і правилам;
- дотримання вимог територіальної організації екологічного господарювання, які виключають розміщення господарських суб'єктів, які виробляють екологічно чисту продовольчу та іншу сільськогосподарську продукцію, поблизу магістральних доріг, джерел шкідливих викидів, на території великих промислових підприємств [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перехід до екологічно чистого сільському господарству - процес поступовий, складний, а в ряді моментів суперечливий з точки зору економічної доцільності. Питаннями переходу до екологічно чистого сільського господарства займався Аскеров А.Ч. [1]; охорону ґрунтів та органічне землеробством вивчали Шарий Г.І, Тимошевський В.В. та Максименко О.А. [2]; екологічним аспектам сільськогосподарського виробництва приділяв увагу Кірейцев О.В. [3]; технологію

виращування органічної продукції досліджував Артиш В.І [4]; шляхам та способам переходу від традиційного аграрного виробництва до органічного приділила увагу Мінькова О.Г. [5].

Метою статті є обґрунтування механізму державної підтримки екологічно орієнтованого аграрного бізнесу в перехідний період.

Виклад основного матеріалу. Період переходу (конверсії) до екологічно чистого сільського господарства - це період від початку впровадження відповідних норм, правил і рекомендацій до сертифікації екологічно чистої сільськогосподарської та продовольчої продукції в зв'язку з переходом від традиційного сільськогосподарського укладу до екологічно чистого сільського господарства. Відповідно до вимог вони повинні перепинити використання будь-яких хімічних речовин. Це безумовно створює з одного боку ризики витрати урожаю, або його зменшення, а з іншого потребує додаткових витрат на придбання нових технологій.

В той же саме час період реального переходу до екологічного виробництва може бути значно тривалішим. Прикладом тому може слугувати ПП «Агроєкологія» розташоване на землях Шишацького та Зінківського районів Полтавської області. Впровадження виробництва екологічної продукції розпочалося ще 1976 році. Керівник підприємства С. Антонєв провів нормативний аналіз в порівняльній інституціональній перспективі розвитку аграрного виробництва і суспільства в цілому, відмовившись від застосування будь-яких хімічних речовин у сільськогосподарському виробництві. Втративши близько 800 млн гривень (у сучасних цінах) доходів, оздоровив 9 тис. га орних земель, які належать селянам - власникам паїв та державі [2]. На вказаних землях протягом останніх 10-15 років формується особлива монопольна рента - екологічна. Це різновид монопольної ренти, яка створюється на оздоровлених землях, придатних для ведення органічного землеробства.

Крім того, перехід до органічного землеробства вимагає також і перебудови свідомості самих виробників. Так, замість традиційного сільськогосподарського виробництва, яке має за пріоритети максимальний урожай при найменших затратах праці, необхідно переходити до ідеї повної відмови від застосування ГМО, антибіотиків, агрохімікатів і мінеральних добрив. Це приводить до підвищення природної біологічної активності у ґрунтах, відновлення балансу поживних речовин, підсилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу [3].

Виходячи з цього постає два питання:

- які збитки та втрати несуть виробники у разі відмови від використання хімічних засобів;
- яким може бути механізм державної підтримки з метою частковою компенсації понесених витрат підприємствами.

Відповіді на ці питання, з одного боку можуть дати можливість самим підприємствам інформацію про рівень відповідних витрат, а з іншого боку створення реально працюючого механізму державної підтримки підприємств, які вирішили перейти на виробництво екологічної продукції. Розглянемо більш детально дану ситуацію.

Перше питання яке виникає під час відповіді на поставлення питання стосується конкретики відносно розрахунків по окремим культурам. Виходячи з того, що для даних розрахунків необхідна інформація з статистичної звітності, а дана інформація була у нас лише по підприємствам Харківської області було вирішено обмежитись розрахунками по зерновим і та зернобобовим культурам. Крім того, подібний розрахунок можливий по сої, ріпаку, соняшнику. В дану групи не були включені картопля, культури овочеві відкритого ґрунту, культури овочеві закритого ґрунту, виноград, культури плодові, культури ягідні через майже повну відсутність відповідних статистичних даних. По групі кормових культур, нажалі провести подібні розрахунки неможливо саме через відсутність даних по даній групі культур в Ф-50 сг. Крім того, саме відсутність даних по кормовим культурам не дає можливість провести розрахунки по галузі тваринництва. Це пов'язано з тим, що переважна більшість кормових культур споживається саме в галузі тваринництва, а не продається на ринку. Саме тому було вирішено обмежитись переліченими вище культурами.

На першому етапі розрахунку виникла проблема пов'язана з необхідністю виділенням витрат на мінеральні добрива та засоби захисту рослин. По мінеральним добривам ф-50 с.-г. в розділі 1 наводить відповідні дані по статті «вартість мінеральних добрив». Що стосується витрат по пестицидам, засобам протруювання, гербіцидам, дефоліантам та іншим хімічним і біологічним засобам, які використані для боротьби з бур'янами, шкідниками і хворобами сільськогосподарських рослин та їх вартість включається до статті «вартість решти матеріальних витрат». Дана стаття також включає в себе витрати засобів захисту рослин та запасні частини ремонтні та будівельні матеріали для ремонту. Виходячи з того, що витрати на ремонтні матеріали в структурі витрат по окремим культурам мають незначну питому вагу, можна припустити, що вони в кінцевому підсумку складаються в переважній більшості з витрат на засоби захисту рослин та запасні частини. Таким чином, проблема полягає в тому, щоб виділити ці дві групи витрат у загальній сумі витрат по даній статті. У розділі 2 Ф-50 с.-г. мають дані по статті витрат «запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту» в цілому по галузі рослинництва. Таким чином, якщо порівняти ці витрати з їх величиною в цілому по статті «вартість решти матеріальних витрат» по галузі рослинництва, то ми можемо знайти вартість саме засобів захисту рослин. Виявилось, що питома вага витрат по запасним частинам складала 43,3 %, відповідно питома вага витрат на засоби захисту рослин дорівнювала 56,7 % у загальній сумі витрат. Саме дане значення нами було вирішено використати для виділення витрат на засоби захисту рослин серед всіх витрат по статті «вартість решти матеріальних витрат» по кожній культурі.

Було також вирішено здійснити оцінки впливу витрат на мінеральних добрива та засобів вартості рослин на урожайність. Справа в тому, урожайність це натуральний показник ефективності і тому його величина позбавлена впливу інфляційного фактору. Альтернативою було оцінки впливу рівня даних витрат на

рівень доходу та прибутку. Останній показник акумулює в себе комплексну дію як внутрішніх факторів, так і зовнішніх. Тому його використання в якості критерію для визначення рівня дотацій на перехідний період. Величина доходу на 1 га посівної площі також включає в себе фактор ціни, який в умовах України суттєво пов'язаний з цінами світового ринку. Виходячи з цього держава повинна буде фактично субсидіювати ціни, які можуть бути високими в даному році, хоча в наступному ситуація може бути вже зворотною. Це породить дуже нестабільну ситуацію, яка сама по собі буде генерувати ризики. Саме тому в якості критерію впливу рівня витрат мінеральних добрив та засобів якості рослин була обрана урожайність, як критерій ефективності.

Ще один важливий момент пов'язаний з тим, що можливий рівень дотацій повинен враховувати рівень інтенсивності виробництва. Справа в тому, що високо інтенсивні підприємства, в разі прийняття рішення щодо переходу до органічного виробництва можуть понести значно більші втрати ніж підприємства невисокого або середньо рівня інтенсивності. Саме з метою мотивування таких підприємств необхідно впровадження подібного підходу.

Розпочнемо розгляд пропонованої методики підтримки підприємств при переході їх до органічного виробництва з зернових культур. Вважаємо, що нема сенсу поділяти ці культури за окремими їх видами, тому це значно ускладнить методику розрахунку та звітності. Виходячи з цього рівень дотації повинен бути однаковим по кожній з культур даної групи.

В таблиці 1 наведена залежність рівня урожайності по зерновим культурам від рівня витрат мінеральних добрив та засобів захисту рослин.

Таблиця 1.

Вплив рівня витрат мінеральних добрив та засобів захисту рослин на 1 га посівної площі на рівень урожайності зернових та зернобобових культур в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2019 році

Групи за рівнем витрат, грн/га	Величина витрат грн/га			Урожайність, ц/га
	всього	мінеральні добрива	засоби захисту рослин	
до 2000	1233,3	841,6	391,7	31,2
2000,1-3000	2566,5	1974,1	592,4	39,0
3000,1-4000	3394,3	2650,4	743,9	41,4
4000,1-5000	4408,2	3306,0	1102,1	47,6
5000 -7500	5899,6	4225,3	1674,3	49,0
більш 7500	9678,0	7383,8	2294,2	59,8

Джерело: власні розрахунки за даними статистичної звітності

Досліджувана сукупність дорівнювала 503 підприємств, що дало можливість виділити шість груп з чисельністю підприємств від 123 в групі з рівнем витрат 3000,1-4000 грн/га до 41 в групі з рівнем витрат більше 7500 грн/га. Це дає можливість отримати надійні результати по кожній групі. Слід також відмітити, що структура самих витрат з точки зору співвідношення витрат на мінеральні добрива та засоби захисту рослин коливалась по групам, однак в середньому в пропорції 3:1. Відносно самих результатів, то ми маємо чітку залежність між рівнем витрат за обраними статтями та урожайністю культур. Дана залежність наведена на рис. 1.

Рис. 1. Вплив рівня витрат на мінеральні добрива та засоби захисту рослин на урожайність зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Харківській області у 2019 р. (дані згруповані)

Джерело: власні розрахунки автора

Коефіцієнт детермінації між рівнянням тренду та фактичними даними дорівнює 0,925. Таким чином дана залежність має практично лінійний характер. Саме даний факт є одним з доказів нашої позиції, що рівень держаний дотацій підприємствам при переході їх до органічного сектору повинен враховувати рівень інтенсивності виробництва. В протилежному випадку у багатьох підприємств не буде суттєвої мотивації відносно відмови від хімічних засобів. Слід також констатувати, що рівень використання хімічних речовин має суттєвий вплив на рівень урожайності. В групі з рівнем витрат до 2000 грн/га вона в середньому дорівнювала 31,2 ц/га, а в групі з рівнем витрат більше 7500 грн/га – 59,8 ц/га. Перевірка рівня даних розбіжностей з допомогою методу t-тесту порівняння середніх дав можливість статистично значимо зафіксувати розбіжності між групами. Так, різниця між групами з рівнем граничних груп наведено на рис 2. Наведена діаграма розмаху між осередніми значенням урожайності по даним групам. Візуально чітко констатується наявність суттєвої різниці, яка знаходиться на рівні більшим ніж два стандартних відхилення. Перевірка розбіжностей за допомогою теста Левена дає значення $p = 0,0000$, що менше за стандартну величину вірогідності 0,05. Це є доказом того, що розбіжності в середніх між даними сукупностями носять не випадковий характер.

Рис. 2. Діаграма розмаху величини урожайності зернових та зернобобових культур в групах з різним рівнем витрат хімічних речовин в сільськогосподарських підприємствах України у 2019 році

Джерело: власні розрахунки автора

Виходячи з цього нами було визначено характер залежності між рівнем витрат хімічних засобів та рівнем урожайності зернових та зернобобових культур через побудову рівняння регресії по кожній з виділених нами груп за рівнем витрат. Це дасть можливість встановити яким чином збільшення рівня витрат по хімічним засобам впливають на зміну урожайності. Як відомо рівняння регресії має вид:

$$y = a_0 + a_1 x \quad (1)$$

В даному випадку значення аргументу a_1 показує в якій мірі буде збільшуватись величина урожайності при зростанні, при збільшенні рівня витрат хімічних засобів на 1 га на 1 грн. В наслідок цього ми отримуємо теоретичний рівень урожайності, яка отримується саме через використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин. Фактично мова йде про рівень втрат підприємств при відмові від даних витрат. Для того, що погодитися з подібними можливим втратами заради майбутніх доходів при отримання сертифікату виробника органічної продукції підприємство має піти на ризик. Держава в даному випадку може зменшити можливі втрати перехідного періоду частково компенсувавши дані витрати. Проблема полягає в виробітку механізму даної компенсації. З нашої точки зору дана компенсація можлива при врахування, з одного боку, втрат урожайності, а з іншого – прибутку. Відносно першого фактору нами було наведено відповідний підхід до теоретичного рівня даного показника. Що стосується величини прибутку, то в даному випадку можна використовувати середнє значення прибутку в попередньому році, проіндексованого на рівень інфляції поточного року. В даному випадку раціональним є використання не календарного року, а маркетингового. Маркетинговий рік в сільському господарстві розпочинається 1 липня. Відповідно інфляція повинна бути врахована за період з липня по липень кожного року. Зокрема інфляційний календар, який розташований на сайті Державної служби статистики України дає можливість встановити, що з липня 2019 року по липень 2020 року рівень інфляції дорівнював 109 %. На підставі відповідних міркувань нами було здійснено

розрахунок можливого рівня держаних дотацій на перехідний період за даним 2019 року і з прогнозуванням на 2020 рік для Харківської області (табл. 2).

Таблиця 2.
Розрахунок рівня держаної підтримки сільськогосподарських підприємств в перехідний період при виробництві зернових та зернобобових культур за даними 2019 року

Групи за рівнем витрат хімічних речовин	Функція залежності урожайності від рівня витрат	Рівень додаткової урожайності	Залежність додаткової урожайності від рівня витрат	Модельне значення додаткової урожайності	Прибуток грн/ц	Рівень дотацій на 1 га, грн/га
до 2000	$y = 28,8 + 0,0023 \cdot x$	2,8	$y = 0,0023x + 1,92$	4,8	46,5	221,3
2000,1-3000	$y = 29,0 + 0,0027 \cdot x$	6,9	$y = 0,0023x + 1,92$	7,8	46,5	363,9
3000,1-4000	$y = 22,9 + 0,0056 \cdot x$	19,0	$y = 0,0023x + 1,92$	9,7	46,5	452,5
4000,1-5000	$y = 34,9 + 0,0025 \cdot x$	11,0	$y = 0,0023x + 1,92$	12,1	46,5	560,9
5000 -7500	$y = 25,1 + 0,0038 \cdot x$	22,4	$y = 0,0023x + 1,92$	15,5	46,5	720,4
більш 7500	$y = 41,3 + 0,0021 \cdot x$	20,3	$y = 0,0023x + 1,92$	24,2	46,5	1124,5

Джерело: власні розрахунки

В даному випадку по кожній групі з відповідним рівнем витрат мінеральних добрив та засобів захисту рослин була побудована регресійна модель залежності між величиною даних витрат на 1 га посівної площі та рівня урожайності зернових та зернобобових культур. Виходячи з величини аргументів a_0 по кожній функції та середнього рівня витрат була отримана величина додаткової урожайності шляхом множення його величини на середню величину витрат по групі. Отримані значення суттєво коливались по групам, що пояснюється складним характером даної залежності.

Рис. 3. Вплив рівня витрат на мінеральні добрива та засоби захисту рослин на приріст урожайності зернових та зернобобових культур у сільськогосподарських підприємствах Харківській області у 2019 р. (дані згруповані)

Джерело: власні розрахунки

Так, в першій групі з рівнем витрат до 2000 грн/га додаткова величина урожайності дорівнювала 2,4 ц/га, в групі з рівнем витрат 3000,1-4000 грн/га - 19 ц/га, а в останній групі - 22,4 ц/га.

Для того, що зробити дані коливання менш вираженими і більш чіткими була побудована окрема модель залежності між рівнем додаткової урожайності від використання хімічних засобів та величиною самих витрат (рис. 3.)

Отримане рівняння має наступний вигляд:

$$y = 0,0023x + 1,9235 \quad (2)$$

Таким чином ми маємо ситуацію коли в середньому зростання урожайності по сільськогосподарським підприємствам дорівнює 0,0023 ц/грн витрат. Маючи це значення і середню величину витрат можемо визначити приріст який буде згляджувати коливання по групам. Прибавка урожайності за даними параметрами буде дорівнювати по групам:

до 2000 грн/га – 4,8 ц/га;
2000,1-3000 грн/га 7,8 ц/га;
3000,1-4000 грн/га – 9,7 ц/га;
4000,1-5000 грн/га – 12,1 ц/га;
5000,1-7500 грн/га – 15,5 ц/га;
більш 7500 грн/га - 24,2 ц/га.

На наступному етапі дані по прибавкам урожайності повинні бути перемножені на рівень прибутку на 1 ц зернових та зернобобових культур. Його величина в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2019 році дорівнювала в середньому 46,5 грн/ц. Таким чином, величина дотацій повинна дорівнювати від 221,3 грн/га у підприємствах, які мали рівень витрат до 2000 грн/га до 1124,5 грн/га у підприємств з рівнем витрат понад 7500 грн/га в разі їх рішення перейти до виробництва органічної продукції. Виходячи з рівня інфляції за 2019/2020 маркетинговий рік їх величина повинна бути збільшена на коефіцієнт 1,09, який дорівнює рівню інфляції за даний період. В разі якщо підприємству не вдасться отримати сертифікат виробника органічної продукції при завершенні терміну перехідного періоду гроші надані у вигляді дотації повинні бути повернуті державі. Даний розрахунок може правдитися раз на п'ять років, для того щоб врахувати кон'юнктурні зміни та змінну рівня, інтенсивності та прибутковості виробництва.

Висновок. Запропонований методичний підхід до визначення рівня дотацій при виробництві зернових та зернобобових культур може бути розповсюджений та на інші культури. В даному випадку обмежувальним фактором виступила відсутність статистичної інформації. Також вона повинна бути розповсюджена на органічне тваринництво в тому числі через підтримку площ зайнятих органічними кормовими культурами.

Перехід підприємств до органічного виробництва вимагає часу. Цей період може тривати по однорічним культури два роки, по багаторічним культурам (крім фуражних) три роки, кормовим культурам, пасовищам - два роки. Для продукції яка отримується в даний період пропонується запровадження на вітчизняному ринку нової категорії товарів «зелена продукція». Дана категорія повинна бути законодавчо закріплена. Виходячи з цього еколого-орієнтовна продукції повинна включати в себе зелену продукцію (продукцію перехідного періоду) та органічну продукцію яка має відповідні сертифікати.

Пропонується механізм державної підтримки сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств які вирішили перейти до виробництва органічної продукції на час перехідного періоду. Даний механізм враховує можливі втрати урожаю при відмові виробників від застосування хімічних засобів і дає можливість отримати компенсацію на рівні прибутковості їх виробництва. Проведені розрахунки дали можливість визначити рівень даної підтримки виробників при виробництві зернових та зернобобових культур в залежності від рівня інтенсивної їх виробництва.

Література.

1. Аскеров А. Ч. Экономико-организационные аспекты перехода к экологически чистому сельскому хозяйству. *Економіка АПК*. 2015. № 4. С. 89-93.
2. Шарий Г. І. Охорона ґрунтів: екологічна рента як стимул органічного землеробства. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 26-33.
3. Кірейцева О. В. Екологічні аспекти сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 29-36.
4. Артиш В. І. Система вимог до технологій вирощування органічної продукції. *Економіка АПК*. 2011. № 4. С. 37-41.
5. Мінькова О. Г. Шляхи та способи переходу від традиційного аграрного виробництва до органічного. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2016. № 1. С. 3-10.

References.

1. Askerov, A. Ch. (2015), "Economic and organizational aspects of the transition to an environmentally friendly rural economy". *Economics of the agro-industrial complex*, no. 4, pp. 89-93.
2. Shariy, G. I. (2019), "Protection of runts: ecological rent as a stimulus for organic farming". *Economics of the agro-industrial complex*, no. 10, pp. 26-33.
3. Kireitseva, O. V. (2017), "Ecological aspects of agricultural production". *Economics of agro-industrial complex*. no 7, pp. 29-36.
4. Artysh, V. I. (2011), "System of requirements to technologies of cultivation of organic products". *Economics of agro-industrial complex*, no 4, pp. 37-41.
5. Minkova, O. G. (2016), "Ways and ways of transition from traditional agricultural production to organic". *Bulletin of Uman National University of Horticulture*, 2016, no. 1, pp. 3-10.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2020 р.